

Einstein, Hjerne- Madsen og Gud

Af Preben Medom Hansen, konsulent i KK44, Folkekirkenes Skoletjenesten i Silkeborg

Hvad mener videnskabsmænd og -kvinder om religion? Ikke overraskende er svaret: Meget forskelligt. På den ene side er der holdninger i tråd med den britiske biolog Richard Dawkins, der skriver følgende i forordet til sin bog »Illusionen om Gud«:

Når ét menneske lider af vrangforestillinger, kalder man det sindssyge. Når mange mennesker lider af vrangforestillinger, kalder man det religion.

På den anden side findes der mange troende mennesker med videnskabelig baggrund, som fx den danske astrofysiker Anja C. Andersen, der i samtalebogen »Livet er et mirakel« fortæller:

Jeg betragter mig selv som troende, og ud over roen og eftertanken finder jeg i folkekirken noget helt afgørende, som mit job ikke kan tilbyde mig, og det er kærlighedsbudskabet. Når man fx ligger for døden, tror jeg ikke, der er meget trøst at finde i Newtons love.

»Man kan indvende, at Einsteins kosmiske Gud er fjern og ligegyldig i forhold til menneskers glæder, sorger, håb og drømme.«

Einstein

En tredje position kan man finde hos Einstein, der havde jødisk baggrund, men som i sine biografiske noter fortæller, at han allerede som 12-årig mistede barnetroen, da han indså, at Bibelens fortællinger stred mod de videnskabelige fakta. Den religiøse tro som Einstein senere vedkendte sig, var ikke – som i jødedommen og kristendommen – troen på en personlig og indgribende Gud, der havde en særlig interesse for menneskene. Einsteins Gud var kosmisk og nærmest panteistisk. Han skriver i 1936:

Hvad jeg ser i naturen, er en storslået struktur, som vi kun kan erkende ufuldstændigt, men som må fylde enhver tænkende person med en følelse af ydmyghed. Dette er en ægte religiøs følelse, som ikke har noget at gøre med mysticisme. (..)

I en artikel om videnskab og religion i New York Times skriver han:

Den kosmiske religiøse følelse er det stærkeste og nobleste motiv for videnskabelig forskning.

På den måde minder Einsteins religiøsitet om holdningen hos gamle videnskabelige superstjerner som Newton og Kepler, der så deres naturvidenskabelige arbejde som en udforskning af, og en hyldest til, Guds skaberværk. Einsteins religiøsitet udspringer direkte af hans naturvidenskabelige forskning og er ikke – som hos fx Anja C. Andersen – en etisk/eksistentiel dimension af tilværelsen, som hører til på et andet niveau.

Man kan indvende, at Einsteins kosmiske Gud er fjern og ligegyldig i forhold til menneskers glæder, sorger, håb og drømme. Det eksistentielle, det etiske og det medmenneskelige bliver således ikke en del af det religiøse, men må i stedet varetages af fx humanisme, filosofi og psykologi. Men for Einstein var klassisk religion med bøn om Guds beskyttelse og håb om et liv efter døden, udtryk for en barnlig naivitet. Til gengæld havde Einstein en stor ydmyghed i forhold til menneskets begrænsede viden og indsigt. Man kan ikke anklage Einstein for naturvidenskabeligt overmod eller for at sætte mennesket i Guds sted. Et af geniets kendte citater lyder:

Forskellen på genialitet og dumhed er, at genialitet har sine grænser.

»Religionerne har et værdifuldt sprog omkring menneskelivet, som videnskaben mangler.«

HjerneMadsen

Herhjemme har hjerneforskeren Peter Lund Madsen (PLM) – HjerneMadsen – i flere sammenhænge talt og skrevet om forholdet mellem videnskab og religion. Blandt andet i en samtale med den nysgerrige – men noget særprægede – filosof Otto Krogh, (det kan anbefales at høre interviewet som findes her på siden). PLM har arvet Einsteins ydmyghed i forhold til videnskaben, også i forhold til

sit eget forskningsfelt. Han hører således ikke til de hjerneforskere, der vil reducere fænomener som fx forelskelse til biokemi og elektriske impulser.

Hjerneforskning ved utrolig lidt. Vi er meget, meget lang fra overhovedet at forstå, hvad en tanke er. Vi er meget, meget lang fra at forstå nogen af de her ting. (...) Naturvidenskaben kan heller ikke forske i, hvordan er det at være forelsket, for det kan den ikke måle på. Jo blodtrykket stiger – men sådan er det jo ikke at være forelsket, vel!

Naturvidenskaberne beskæftiger sig kun med det, som kan måles og vejes, og derfor anerkender PLM, at der er mange væsentlige områder i et menneskeliv, som naturvidenskaberne ikke kan bidrage til. Til forskel fra Einstein, anser PLM ikke en »klassisk« religion som kristendommen som barnlig og naiv. Han fortæller i interviewet, at kirkens ritualer taler til ham og rører ham dybt. Dog kan han ikke tro på fortællingen om Jesu opstandelse, ligesom han heller ikke tror, at der er liv efter døden. Det er som om, at naturvidenskabsmanden i ham ikke kan acceptere, at naturlovene ikke overholdes. Han anerkender, at religionerne har et værdifuldt sprog omkring menneskelivet, som videnskaben mangler, men samtidig holder han fast i et naturvidenskabeligt verdensbillede uden metafysiske tilføjelser som sjæl, opstandelse og liv efter døden.

Jeg tror, at vi har en fuldstændig konkret sjælelig oplevelse af at være et menneske. Og det er jo en sjælelig oplevelse. Og jeg tror, at substratet af den oplevelse befinder sig oppe i min hjerne. Det er ikke et gestalt, der bor i min krop og flyver væk. Der, hvor det har betydning, er selvfølgelig i forhold til det evige liv. Hvis det bare er noget, der bliver skabt i min hjerne, så – når min hjerne forsvinder - så forsvinder den forestilling også.

Otto Krog, interviewer: Der er du så også gået væk fra at tro på det evige liv?

Jeg er jo nok kommet til den vemodige erkendelse, at når det slutter – så går vi på den lange ferie.

Panteisme:

(Græsk: πᾶν (»pan«) = alt og θεός (»teos«) = Gud) der bogstaveligt talt betyder »Gud er Alt« og »Alt er Gud«. Det er det synspunkt, at alt består af en altomfattende iboende abstrakt Gud; eller at universet, eller naturen, og Gud er identiske.

Kilder

Interview med Peter Lund Madsen

Anja C. Andersen og Anna Mejlhede: »Livet er et mirakel«

Tor Nørretranders: »Einstein, Einstein«